

Jan Lucassen & Leo Lucassen, *Migratie als DNA van Amsterdam 1550-2021* (Amsterdam/Antwerpen: Atlas Contact, 2021). 472 p. ISBN 978 90 450 45177.

DOI: 10.52024/tseg.13619

Met *Migratie als DNA van Amsterdam 1550-2021* stellen Jan en Leo Lucassen niet enkel een migratiegeschiedenis van de havenstad voor aan een breed publiek, maar tonen ze ook hoe migratie door de eeuwen heen bijdroeg aan de stadsontwikkeling en zo een onlosmakelijk deel is van het verleden, heden, en de toekomst van Amsterdam. Via zes chronologisch ingedeelde hoofdstukken onthullen de auteurs hoe diverse groepen migranten zich de stad al dan niet tijdelijk eigen maakten en hoe deze hen op haar beurt verwelkomde of net buitenwerkte. Aangevuld met vier thematische vensters, focussen verschillende auteurs op de integratie en ervaringen van joden en moslims in Amsterdam vanaf de zestiende eeuw, de zwarte Amsterdammers in tijden van slavernij en de huidige nieuwkomers die geconfronteerd worden met de gentrificatie van de stad. Op die manier beschrijven Jan en Leo Lucassen hoe Amsterdam over een periode van vijf eeuwen haar bevolking en zichzelf zag transformeren, trekken ze verbanden tussen heden en verleden en gaan ze op zoek naar wie de echte Amsterdammer nu eigenlijk is.

De algemene regel dat migratie toeneemt in tijden van economische bloei en afneemt gedurende periodes van crisis en recessie, geldt ook voor Amsterdam. Toch wordt het doorheen het boek duidelijk hoe de stad aan het IJ door haar uniek profiel en eigenzinnig beleid, een verschillende houding aanneemt ten aanzien van migratie dan de andere grootsteden, en zo haar eigen accenten legt binnen het lokale migratiebeleid. Conflicten, discriminatie, xenofobie en zelfs de donkerste pagina's uit het Nederlandse verleden maken deel uit van de Amsterdamse migratiegeschiedenis, maar de auteurs tonen ook hoe de stad er in slaagt om een relatief tolerante en open positie aan te houden die de opkomst van extreemrechtse en racistische partijen slechts lauwwarm onthaalt: voor Amsterdam zijn het niet zomaar migranten, het zijn 'haar' migranten. De focus op Amsterdam laat toe om verschillen met nationale trends en andere grootsteden te identificeren en in meer detail uit te werken, en zo bewijzen de auteurs dat de lokale stedelijke context en actoren een noodzakelijk uitgangspunt zijn om dynamieken binnen migratie en integratie te begrijpen.

Terwijl het boek veel aandacht schenkt aan hoe internationale migranten zich inburgeren op lokaal niveau, is de indeling van de migrantengroepen uit de periode 1550 tot 1780 op basis van nationaliteit wat verrassend. Door meer aandacht te schenken aan de lokale identiteiten van de nieuwkomers, hadden de auteurs de waarde en het begrip van nationaliteit doorheen de tijd kunnen nuanceren. Net zoals in de latere hoofdstukken Dan Afrifa, columnist van *Het Parool*, aangeeft zich te identificeren als Ghanese Amsterdammer eerder dan Nederlander, voelden de migranten uit Franse of Duitse gebieden in de zeventiende eeuw zich meer verbonden met hun dorp of de stad waar ze waren opgegroeid, eerder dan met hun land van herkomst. Vreemdelingen werden toen tot in de negentiende eeuw door de stedelijke autoriteiten niet op basis van geboorteland maar wel op regio van afkomst geassocieerd. In die zin hadden de auteurs het spanningsveld tussen nationaliteit en lokaliteit doorheen de eeuwen voor een breder publiek explicieter kunnen voorstellen, wat ongetwijfeld had geleid tot interessante debatten en inzichten van continuïteit en verandering.

Hier en daar had het boek wat meer duiding mogen geven. Voor de lezers die niet even goed bekend zijn met de stad, hadden extra kaarten en expliciete verwijzingen naar het uitgebreide beeldmateriaal doorheen het boek nog meer verhelderend kunnen zijn. Bovendien is het onduidelijk op basis van welke criteria de thema's voor de vensters geselecteerd zijn. Elk venster is door andere experts uitgewerkt, waardoor de invalshoek, aanpak en tijdsafbakening steeds varieert. De verschillende accenten die zij leggen, hebben zeker hun meerwaarde, maar een uitgebreidere toelichting in de inleiding had de vensters meer aan elkaar en het geheel gebonden.

Dat migratiegeschiedenis niet alleen een opsomming is van opeenvolgende migratiegolven en statistische berekeningen van een veranderende bevolkingssamenstelling, maar ook opgemaakt is uit concrete ervaringen en interacties, maken de auteurs zeer duidelijk doorheen het boek. In de hoofdstukken en vensters schenken ze zo steeds aandacht aan persoonlijke verhalen van nieuwkomers en meer gezette migranten. Deze verhalen geven de beschreven migrantengroepen een gezicht en bezorgen kleur en beeld aan de algemene ontwikkelingen. Ook de veelvuldige verwijzingen naar gebouwen en architecturale complexen in Amsterdam, helpen de lezer om zich te oriënteren binnen het verleden, en zelfs om de stad in een nieuw daglicht te zien. Daarbij helpen ze te begrijpen hoe migratie mee het uitzicht van de stad doorheen de eeuwen heeft beïnvloed.

Migratie als DNA van Amsterdam beschrijft de migratiepatronen en integratie van nieuwkomers in Amsterdam over bijna vijf eeuwen heen. De lokale focus laat toe om de interactie tussen migranten en ontvangende gemeenschap in meer detail uiteen te zetten. Zo toont dit boek aan dat migratie geen dreiging, maar een levensader is die vernieuwing, diversiteit en welvaart brengt naar het kloppend hart aan het IJ. De veelvuldige linken die de auteurs leggen tussen de gedragingen en houdingen ten aanzien van migranten uit het verleden en heden, brengen opnieuw de geschiedenis van Amsterdam dichterbij haar huidige bewoners en relativeren sterk de neiging tot pessimisme over de inburgering van migranten in het heden. De overwegend geruisloze integratie van migranten en hun kinderen in de stad bewijst daarbovenop hoe zij zelf in vijfhonderd jaar mee vorm gaven aan de Amsterdamse identiteit. Met dit werk staven Jan en Leo Lucassen overtuigend dat migratie even essentieel is voor een stad als het in- en uitademen voor haar bewoners.

Maité Van Vyve, Universiteit Gent

Margreet Brandsma, *Tussen twee dynastieën. Margaretha van Bourgondië (1374-1441), gravin van Henegouwen, Holland en Zeeland* [Middeleeuwse Studies en Bronnen, 181] (Hilversum: Uitgeverij Verloren, 2022). 304 p. ISBN 9789087049843.

DOI: 10.52024/tseg.13620

Over het tragische leven van Jacoba van Beieren (1401-1436) zijn kasten volgeschreven, met als voorlopig hoogtepunt de biografie *Een pion voor een dame* door Antheun Janse uit 2009. Uit dat fraaie boek bleek al hoe groot de rol van Jacoba's moeder Margaretha van Bourgondië in deze sleutelperiode in de Nederlandse geschiedenis is geweest. Het is daarom toe te juichen dat nu ook aan haar een monografie is gewijd door Margreet Brandsma.

Margaretha werd door haar vader hertog Filips van Bourgondië en haar moeder Margaretha van Male, gravin van Vlaanderen, ingezet ter verwezenlijking van hun dynastieke ambities. Margaretha trouwde overeenkomstig hun wensen in 1385 met Willem, de oudste zoon van hertog Albrecht van Beieren, graaf van Henegouwen, Holland en Zeeland. Het enige kind uit dit huwelijk, Jacoba, werd door het overlijden van Willem al op haar vijftiende gravin. De erfopvolging